

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

תורה – שמות פרק ו'

(ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: (ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: (א) וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה וַאֲמַר לִיה אֲנִי יְיָ:

(ג) וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמֵי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: (ג) וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמֵי יְהוָה לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם: (א) וְאִתְגַּלִּיתִי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וּשְׁמֵי יְיָ לֹא הִודַעְתִּי לָהֶוּ:

(ד) וְגַם הִקְמַלְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרּוּ בָּהּ: (ד) וְגַם הִקְמַלְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרֵיהֶם אֲשֶׁר גָּרּוּ בָּהּ: (ה) וְאִף אֶקְיַמְתִּי יְת קְיָמִי עִמָּהֶוּן לְמַתָּוּ לָהֶוּ יְת אֶרְעָא וּכְנָעַן יְת אֶרְעָא תִּתְבַּוְתָּהֶוּן דְּאִתְּתַבְּבוּ בָּהּ:

(ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מַעֲרִים מַעֲבָדִים אִתְּם וְאֲזַכֵּר אֶת בְּרִיתִי: (ה) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נַאֲקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מַעֲרִים מַעֲבָדִים אִתְּם וְאֲזַכֵּר אֶת בְּרִיתִי: (ה) וְאִף קְדָמִי שָׁמִיעַ יְת קְבִילַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי מַעֲרָאִי מִפְּלַחוּן בְּהוּן וְדִכְרִנָּא יְת קְיָמִי:

(ו) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵיהֶם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזִרְוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: (ו) לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלַת מִצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִמַּעַבְדֵיהֶם וְגִאֲלֵתִי אֶתְכֶם בְּזִרְוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדֹלִים: (ו) בְּכֹן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְיָ וְאִפְּיָא יְתִכּוֹן מַגּוּ דְחֹק פְּלַחוּ מִצְרָאִי וְאֲשִׁיב יְתִכּוֹן מִפְּלַחְנָהֶוּן וְאִפְרוֹק יְתִכּוֹן בְּדַרְעָא מְרַמָּא וּבְרִינֵי רַבְרַבִּין:

(ז) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם: (ז) וְלִקְחֹתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהִיִּיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים וַיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלֹת מִצְרַיִם: (ז) וְאִקְרִיב יְתִכּוֹן קְדָמִי לְעַמָּא וְאִחְוֵי לָכֹן לְאַלְהָא וְתַדְעוּן אֲרִי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֹן דְּאִפְּיָא מַגּוּ דְחֹק פְּלַחוּ מִצְרַיִם:

רש"י

(ג) וארא – אל האבות: צאל שדי – הצטחתיים הצטחות וזכרון אמרתי להם אני אל שדי: ושמי ה' לא נודעתי להם – לא הודעתי אין כתיב כאן אל לא נודעתי לא נכרתי להם במדת אמתי שלי שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי שהרי הצטחתיים ולא קיימתי:

(ד) וגם הקמתי את בריתי וגו' – וגם כשנראיתי להם צאל שדי הכנתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם: לתת להם את ארץ כנען – לאצרהם בצרפת מילה נאמר אני אל שדי וגו' ונתתי לך ולזרעך את ארץ מגוריד

(ב) וידבר אלהים אל משה – דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר למה הרעותה לעם הזה: ויאמר אליו אני ה' – נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מלינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע כשהוא אומר אל כל עונש כגון וחללת את שם אלהיך אני ה' וכשהוא אומר אל כל קיום מוות כגון ושמתם מותי ועשיתם אותם אני ה' נאמן ליתן שכר:

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

ואזכור – אוחו הצרית. כי צרית בין הצתרים אמרתי לו וגם את הגוי אשר יעבדו דן לנכי:
 (ו) לכן – ע"פ אותה השבועה: אמור לבני ישראל אני ה' – הגאמן צהבטחתי: והולאתי אתכם – כי כן הצטחתי ואחרי כן ילאו צרכו גדול: סבלות מצרים – טורח משא מצרים:

(צראשית יז) ליחחק כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לצברהם (צראשית כו) ואותה שבועה שנסבעתי לצברהם באל שדי אמרתי ליעקב אני אל שדי פרה ורבה וגו' (צראשית לה) ואת הארץ אשר וגו' הרי שנדרתי להם ולא קיימתי:
 (ה) וגם אני – כמו שהלצתי והעמדתי הצרית יך עלי לקיים לפיכך שמעתי את נאקת בני ישראל הגואקים: אשר מצרים מעבדים אותם

נביא – יחזקאל פרק כח/ כה-כו' פרק כט' א'-ד'

(כה) כה אמר אדני יהוה בקבצי את בית ישראל מן העמים אשר נפצו בם ונקדשתי בם לעיני הגוים וישבו על אדמתם אשר נתתי לעבדי ליעקב: (כה)
 כדן אמר יי אלהים כד אכנש ית בית ישראל מביני עממיא דאתבררו לתמן ואתקדש בהון לעיני עממיא ויתבון על ארעהון דיהבית לעבדי ליעקב:

(כו) וישבו עליה לבטח ובנו בתים ונטעו כרמים וישבו לבטח בעשותי שפטים בכל השאטים אתם מסביבותם וידעו כי אני יהוה אלהיהם: (כו) ויתבון עלה לרוחצן ויבנו בתין ויצבון כרמין ויתבון לרוחצן כד אעביד פורענות דינין מכל דבזין יתהון מסרניהון וידעון ארי אנא יי אלההון:

(א) בשנה העשירית בעשרי בשנים עשר לחדש היה דבר יהוה אלי לאמר: (א)
 בשתא עשיריתא בעשיראה בתרי עסר לירחא הוה פתגם נבואה מן קדם יי עמי למימר:

(ב) בן אדם שים פניך על פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל מצרים בלה:
 (ב) בר אדם קביל נבואה על פרעה מלכא דמצרים ואתנבי עלוהי ועל מצראי כולהון:

(ג) דבר ואמרת כה אמר אדני יהוה הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יאריו אשר אמר לי יארי ואני עשיתיני: (ג) אתנבי ותימר כדן אמר יי אלהים הא אנא שלח רוגזי עלך פרעה מלכא דמצרים דאת דמי לתנינא רבא די שרי בגו נהרותיה די אמר דילי מלכותא ואנא כבישית:

(ד) ונתתי חיים (חיים) בלחייך והדבקתי דגת יאריך בקשקשתיך והעליתך מתוך יאריך ואת כל דגת יאריך בקשקשתיך תדבק: (ד) ואתן שירין בליסתך ואקטול שלטוני תוקפך עם גברך ואבטלינך ממלכותך וית כל שלטוני תוקפך עם גברך יתקטלון:

רש"י

(א) בשנה העשירית – בעשרי בשנים עשר לחדש היה דבר ה' אלי לאמר:
 (ג) התנים הגדול – לפי שכל גדולתה של מצרים וכל שובע שבה על ידי יאורי נילוס

(כה) לעבדי ליעקב – כמו שנתנה ליעקב נחלה בלא מצרי' ופרלת ימה וקדמה לפונה ונגבה (צראשית כח):

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

הוא לפיכך הגביח ממשך את מלכה לתנין
ואת עמה ללגת יאור. לי יאורי – איני כריך
לעליונים כי יש לי יאורי מספיק כל כרכי.
ואני עשיתני – בגבורתי ובחכמתי הגדלתי
גדולתי וממשלתי:

(ד) **חחים** – כמין טבעות כרזל איינ"ץ
בלע"ז. דגת יאוריך בקשהתיך –
אינטישאיקרטי "בלע"ז כלומר אתן כלב כל
גבוריך ללאת עמך למלחמה ויפלו כולם:

בתובים – משלי פרק פרק יב' כ'–כה'

(כ) **מְרֻמָּה בְּלֵב הָרָשִׁי רָע וְלִיעֵצֵי שְׁלוֹם שְׂמֹחָה:** (כ) רמיותא בלבהון דחשלין בשתא
ולאלין דיעצין שלמא חדותא תהוי:
(כא) **לֹא יֵאָנֶה לְעֹדֵיךָ כָּל אִוֶּן וְרָשָׁעִים מְלֹאוּ רָע:** (כא) לא שפיר לעדיקא כל מדעם
דעאתא ורשיעי מלין בישתא:
(כב) **תֹּעֵבֶת יְהוָה שְׂפָתַי שֶׁקֶר וְעִשִׂי אַמוּנָה רְצוּנוֹ:** (כב) מרחקתיה דאלהא ספותי דשקרא
ובאלין דעבדין הימנותא מתרעי:
(כג) **אָדָם עָרוֹם כֶּסֶה דָּעַת וְלֵב כְּסִילִים יִקְרָא אֲוֹלָת:** (כג) בר נש ערימא מכסה ידיעתא
ולבהון דסכלי סני ידיעתא:
(כד) **יַד חֲרוּצִים תִּמְשׁוּל וְרַמְיָה תִּהְיֶה לְמָס:** (כד) אידא דתקיפי תשלט ורמאי יהון למיסא:
(כה) **דְּאָגָה בְּלֵב אִישׁ יִשְׁחָנָה וְדָבָר טוֹב יִשְׁמָחָנָה:** (כה) מלתא דחילתא בלביה דגברא
מדחלא ומליא טביא מחדין ליה:

רש"י

(כ) **מרמה** כלב חרשי רע – ומתוך שה' טרודים במחשבות של תרמית אין להם שמחה וליועצי שלום שמחה:
(כא) **לא יאונה לעדיק** – לא יארע לא תזדמן לו עבירה בלי דעת:
(כב) **אדם ערום כוסה דעת** – אפילו בחכמתו הוא לנוע וכל שכן לדברי שטות הוא מכסה. אצל וכל כסילים יקרא אולת – מכריז אולת

בקול רם:
(כד) **יד חרוצים** – ישרי'. **תמשול** – תעשיר:
(כה) **דאגה כלב איש ישחנה** – ישחנה מדעתו. **ודבר טוב ישחנה** – יעסוק בחורה והיא תשמח את הדאגה שכלבו ותלולנו ממנה, ולדברי האומר ישחנה לאחריו כך סופו של מקרא ודבר טוב שינחמנו חזירו ישמח את הדאג':

משנה – פאה פרק ה'

(א) **גדיש שאלא לקט תחתיו, כל הנוגע בארץ הרי הוא של עניים. הרוח שפזרה את העמרים, אומרים אותה פמה לקט היא ראיה לעשות, ונותן לעניים. רבן שמעון בן גמליאל אומר, נותן לעניים בכדי נפילה:**
רע"ב – (א) גדיש שלא לוקט תחתיו – מי שאסף והגדיש את העומרים למקום אחד, בחוד השדה שעדיין לא לקטו הם העניים את הלוקט: כל הנוגעות בארץ לעניים –

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

הוא שלשים סאין ומשום לאמר תנא קמא אומדים כמה לקט ראויה לעשות. קא משמע לן רבן שמעון בן גמליאל אין הדבר לריד אומד שכבר קרוב ועומד כדי נפילה, בשלשים סאין של זרע רגיל ליפול ממנו בשעת קצירה ארבעה קבין וכך יתן לעניים:

(ב) שְׂבֻלַת שִׁבְקָצִיר וְרֵאשִׁיָּה מְגִיעַ לְקָמָה, אִם נִקְצְרָת עִם הַקָּמָה, הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת, וְאִם לָאוּ, הָרִי הִיא שֶׁל עֲנָיִים. שְׂבֻלַת שֶׁל לְקַט שֶׁנִּתְעַרְבָּה בַּגָּדִישׁ, מְעִשֵׁר שְׂבֻלַת אַחַת וְנוֹתֵן לָוִי. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי הֵיֵאָדָּה הָעֲנִי הַזֶּה מִחֻלְיָה דְּבַר שְׂלֵא בָּא בְּרִשׁוֹתָיו. אֵלֶּא מְזַכָּה אֶת הָעֲנִי בְּכָל הַגָּדִישׁ, וּמְעִשֵׁר שְׂבֻלַת אַחַת וְנוֹתֵן לָוִי:

שבולת שלישיית ואומר, אם השנייה שקבעתי בזה המעשרות היא לקט ואינה יכולה להיות מעשר, הרי זו השלישית מעשר על הראשונה: אמר רבי אליעזר וכי היאך העני הזה מחליף דבר שלם בא ברשותו – רבי אליעזר לדבריהם דרבנן קאמר להו, לדידכו דפלגיתו עלי בעשיר שלקט פאה לעני שאני אומר זכה לו ואתון אמריתו ללא זכה לו, היאך העני הזה מחליף דבר שלם בא ברשותו, דהא אין בעל השדה יכול לזכות לו את הלקט לפי דבריכם, ונמא ללקט זה לא בא ברשותו של עני, אלא לדבריכם מזכה את העני בכל הגדיש על מנת להחזיר, דמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, ונמא לאת אתה שבולת שהיא לקט בזה ליד העני ויכול להחליפה באחרת. ורבנן אמרי הכא עשו את שאינו זוכה כזכה, וחשבינן להאי שבולת של לקט כאלו בזה לידו של עני, אף על גב דלא זכה בזה, לענין זה שיכול להחליפה באחרת. והלכה כחכמים:

(ג) אִין מְגַלְגְּלִין בְּטוֹפָח, דְּבַרִּי רַבִּי מְאִיר. וְחֻכְמִים מִתִּירִין, מִפְּנֵי שְׂאֵפְשָׁר: (א) רע"ב – (ג) אין מגלגלין בטופח – מין קטנית דק שקורין לו בערבי גילבא"ן. ורמב"ם פירש שהוא מין זרע שקורין לו קורטמ"ן ודומה לשעורים, ואומר רבי מאיר שאין מגלגלין זה המין עם שאר מיני זרעים לקצור אותם ביחד, כי הלקט שהיה ראוי ליפול משאר מיני זרעים, יפול מזה המין הגרוע, ונמא ללקט מפסיד לעניים: וחכמים

דקנסוהו רבנן לפי שהגדיש על גב הלקט, אפילו הגדיש חטים על גבי לקט של שעורים, הוי כל הנוגע מן החטים בארץ לעניים: הרוח שפזרה את העמרים – על גבי הלקט: כדי נפילה – כדי שיעור שרגיל ליפול בשעת קצירה שהם ארבעה קבין לכור זרע והכור

רע"ב – (ב) שבולת שבהקציר – שיר בקצירתו שבולת אחת שלם קצר וראש אותה שבולת מגיע לקמה, אם אותה שבולת נקצרת עם הקמה הרי היא של בעל הבית. שהקמה מזלחה ללא קרינן בזה לא תשוב לקחתו (דברים כד): מעשר שבולת אחת ונותן לו – לפי שחייב ליתן לו דבר מתוקן כמו שהיתה שבולת של לקט דפטורה מן המעשרות, ואף על פי שעדיין לא נתמרח, חל שם מעשר עליו כמו מעשר ראשון שהקדימו בשבלין שחל עליו שם מעשר אף על פי שעדיין לא נתמרח. וכילד הוא עושה, מביא שתי שבליים מגדיש זה שנתערבה בו שבולת של לקט, ואומר על אחת מהן, אם זו לקט מוטב, ואם לאו, הרי מעשרותיה קבועים בזו השנית, ונותן לו את הראשונה. וצירושלמי פריך, וניחוש שמא זאת השניה שקבע עליה המעשרות של לקט היא, וכיון שהיא פטורה מן המעשר, אין המעשרות קבועים בה, שאין מפרישים מן הפטור על החיוב, ומשני שזוקח

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

שיקומו עליו. ולרצי מאיר לאמר אין מגלגליו, שמין לזעל הבית הפסדו ונוטל מן העניים: (ה) בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום, וצריך לטל לקט שכחה ופאה ומעשר עני, יטל, ובשיחזר לביתו ישלם, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים, עני היה באותה שעה: **רע"ב** – (ז) עני היה באותה שעה – ופטור מלשלם. והלכה כחכמים:

(ח) המוחליף עם העניים, בשלו פטור, ובשל עניים חייב. שנים שקבלו את השדה באריסות, זה נותן לזה חלקו מעשר עני, וזה נותן לזה חלקו מעשר עני. המקבל שדה לקצר, אסור בלקט שכחה ופאה ומעשר עני. אמר רבי יהודה, אימתי. בזמן שקבל ממונו למחצה, לשליש ולרביעי. אבל אם אמר לו שלישי מה שאתה קוצר שלך, מתר בלקט ובשכחה ובפאה, ואסור במעשר עני:

חלקו נעשה כזעל הבית ולא על חלק חזירו, הלכך מותרין ליתן זה לזה מעשר עני: שקבלה ממנו למחצה – שזכה במחוצר. אבל אם אמר ליה [שליש] מה שאתה קוצר, אין לו חלק אלא בתלוש, וחייב לקט שכחה ופאה הכל על זעל השדה. ואע"פ ששכחת העמרים בתלוש בשעת עמור, מכל מקום כאן פטור, ללא קרינן ביה קאירד, והאיל ולא זכה אלא בתלוש. וגר שנתגייר לאחר קאירה דחייב בשכחה לעיל לרבי יהודה, היינו משום דקרינן ביה שדך, ומכל מקום מהאי טעמא לא מחייבינן גר בלקט,

רע"ב – (ה) המחליף עם העניים – נותן תבואה או פירות לעני בחלוף מה שלקט: שלו פטור – מן המעשר מה שנתן לו העני שהוא של לקט שכחה ופאה: ושל עניים חייב – מה שנתן זעל הבית לעני מהבואה, וחייב לעשר קודם שיתן אותו לעני: שנים שקבלו את השדה – והם עניים: באריסות – למחצה לשליש ולרביעי והם נעשים כזעל הבית, וזעל הבית עני אסור בלקט של שדה, דכתיב (ויקרא יט) לא תלקט לעני, אזהרה לעני שלא ילקט הלקט שלו, וחייב להפריש מעשר עני, ולתת לעני אחר ודוקא כל אחד על

(ו) המוכר את שדהו, המוכר מתר והלוקח אסור. לא ישבר אדם את הפועלים על מנת שילקט בנו אחריו. מי שאינו מניח את העניים ללקט, או שהוא מניח את אחד ואחד לא, או שהוא מסייע את אחד מהן, הרי זה גוזל את העניים. על זה נאמר (משלי כב) אל תסג גבול עוֹלָיִם:

השכירות, ונמצא פורע חובו משל עניים: אל תסג גבול עוֹלָיִם – כלומר, אל תקרי עולם אלא עוֹלָיִם, אית דמפרשי אלו עולי מצרים, שלא תשנה האזהרות שבתורה שנתנה ליוצאי מצרים, ואית דמפרשי עוֹלָיִם אלו בני אדם שירדו מנכסיהם, וקרי להו עוֹלָיִם לשון כבוד כדך שקורין לעור סגי נהור:

רע"ב – (ו) המוכר שדהו – שמכר לו שדה וקמתה. אבל מכר את הקמה בלבד ושייר השדה לעצמו, שניהם אסורים בלקט שכחה ופאה, שאכל זה אני קורא שדך, ואכל זה אני קורא קאירד: המוכר מותר – בלקט שכחה ופאה אם הוא עני: על מנת שילקט בנו אחריו – שעל ידי כן הפועל מנכה לו מן

(ז) העמור ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית, ושכחו בעל הבית ולא שכחוהו פועלים, עמרו עניים בפניו או שחפוהו בקש, הרי זה אינו שכחה: **רע"ב** – (ז) ולא שכחו זעל הבית – כגון זעל הבית בשדה דקאי גביה וזכי ביה. אבל

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

(ח) המעמר לכובעות ולכמסאות, לחררה ולעמרים, אין לו שכחה. ממונו ולגרון, יש לו שכחה. המעמר לגדיש, יש לו שכחה. ממונו ולגרון, אין לו שכחה. זה הפלל, כל המעמר למקום שהוא גמר מלאכה, יש לו שכחה. ממונו ולגרון, אין לו שכחה. למקום שאינו גמר מלאכה, אין לו שכחה. ממונו ולגרון, יש לו שכחה:

שהחררה עגולה: ולעמרים – עשה עמרים קטנים וסופו לעשות משנים ושלשה עומר אחד: אין לו שכחה – כלומר מה ששכח בשעה שמוליך לאחד מן המקומות הללו אינו שכחה, דכתיב (שם כד) כי תקור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה, מה קציר שאין אחריו קציר אף עומר שאין אחריו עומר, יאלו שיש אחריהן עומר: ממנו ולגורן יש לו שכחה – המוליך מאחד מהמקומות הללו לגורן, ושכח עומר באחד מן המקומות הללו הוא שכחה: המעמר לגדיש – ורואה שישארו בואותו מקום ושם ידוש אותם יש לו שכחה: ממנו ולגורן – ואם נמלך עליהם אחר כך ומוליכם למקום אחר לדוש אותם אין לו שכחה:

רע"ב – (ח) לכובעות – לעשות מהן כמין כובע צראש, כך היו רגילים לעשות עטרות של שזולין ולשום צראש: לכומסאות – אינם גבוהים וזולטים למעלה ככובעות, אלא נכפפים למטה שאינו נראה כל כך, כמה דתימא (דברים לז) הלל הוא כמוס עמדי: ולחררה – קצר מעט ועימר כדי לגלגל עיסה לעשות חררה קטנה על גבי גחלים. פירוש אחר, יש שקוררים התבואה ומגדישים אותה במקום אחד עד שתתאסף, ואז נושאים אותה למקום שדיש התבואה ומקום הדישה נקרא גורן, ומה שמגדישים על גבי קרקע נקרא כובעות כדמות כובע שמשמין צראש, ומה שמגדישים בחפירה צארץ נקרא כומסאות, לשון כמוס עמדי, ומה שמגדישים בעגולה כדמות אבן הרחים נקרא חררה, על שם

גמרא – ברכות דף ו' ע"ב

אמר רב הונא כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה ההוא גברא דקא מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף אליהו חזייה אידמי ליה כטייעא אמר ליה כדו בר קיימת קמי מוך שלף ספסרא וקטליה אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינים אש ומים שנאמר הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים:

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

ואמר רבי חלבו אמר רב הונא לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני ענני שתרד אש מן השמים וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם רבי יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה:

רש"י על הגמרא

לחורין בית הכנסת – כל פתחי בית הכנסת היו בזמנא והכי תניא בתוספתא למגילה (פרק ג') מעין מקדש ומשכן, פניהם למערב ולחוריהם למזרח, והמתפלל לחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר במי שהצבור מתפללין לפניו, והא דרב הונא מוקי לה לאביי בדללא מהדר אפיה לבי כנישתא: חלף ההוא טייעא – סוחר ערבי: כדו בר כדו – שחי, בר רשות, כי האי

לחורין בית הכנסת – כל פתחי בית הכנסת היו בזמנא והכי תניא בתוספתא למגילה (פרק ג') מעין מקדש ומשכן, פניהם למערב ולחוריהם למזרח, והמתפלל לחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה ככופר במי שהצבור מתפללין לפניו, והא דרב הונא מוקי לה לאביי בדללא מהדר אפיה לבי כנישתא: חלף ההוא טייעא – סוחר ערבי: כדו בר כדו – שחי, בר רשות, כי האי

זוהר – וארא דף כו' ע"א

פתח רבי שמעון ואמר, (איוב י"ט) גורו לך מפני חרב פי חמה עונות חרב למען תדעון שדיון. שדין פתיב. גורו לך מפני חרב, מאן חרב. דא (ויקרא כ"ו) חרב נוקמת נקם ברית, דהא האי חרב קאים לאסתפללא מאן דמשקר בברית, דכל מאן דמשקר בברית, נוקמא (ויחי ר"ג ע"ב) דנקמין מניה, האי חרב הוא:

הדא הוא דכתיב, (איוב י"ט) פי חמה עונות חרב. מאי טעמא. בגין דמאן דמשקר בברית, פריש תיאובתא, ולא נטיל מאן דנטיל, ולא יהיב לאתריה, דהא לא אתער לגביה אתריה. וכל מאן דנטיר ליה להאי ברית, איהו גרים לאתעדא להאי ברית לאתריה. ואתברכאן עלאין ותתאין:

מאן אתער האי ברית לאתריה. פר אשתכחו זפאין בעלמא. מנא לו, מהכא, דכתיב, (שמות ו') וגם הקימותי את בריתי אתם לתת להם את ארץ פנען את ארץ מגוריהם. מאי מגוריהם. פמה דאת אמר גורו לך מפני חרב. בגין דאיהו אתר, דאשדי מגור בעלמא, ועל דא גורו לך מפני חרב: אשד גרו בה, מיומא דאתקריבו לגבי קודשא בריה הוא, דחילו בה דחילו, ודחילו (נ"א ודחילו דחילו) עלאה בה למיטר פקודי. דאי בהאי לא ישדי

חק לישראל – פרשת וארא יום א'

(נ"א דהא לא אשדוי) דחילו על רישיה דבר נש, לא דחיל ליה לקודשא ברין הוא לעלמין בשאר פקודוי:
 תא חזי, באתערוותא דלתתא, כד אתערו ישראל לגבי קודשא ברין הוא, ועווחו לקבליה, מה פתיב, ואזכור את בריתי, דהא בברית הוי זכור. וכדין אתער תיאובתא, לאתקשרא פלא בקשורא חד. פיון דהאי ברית אתער, הא קשורא דכלא אתער. ואזכור את בריתי, לאזדווגא ליה באתריה. ועל דא, לכן אמור לבני ישראל אני ה':

הלכה – הרמב"ם הלכות תשובה פ"ג

(ג) מטילי אימה על העבור שלא לשם שמים זה הרודה עבור בחזקה והם יראים ומפחדים ממנו וכוונתו לכבוד עצמו וכל חפציו שלא לכבוד שמים כגון מלכי העכו"ם:
 (יד) כל אחד ואחד מעשרים וארבעה אנשים אלו שמנינו אע"פ שהן מישראל אין להם חלק לעוה"ב ויש עבירות קלות מאלו ואע"כ אמרו חכמים שהרגיל בהן אין להם חלק לעוה"ב וכדי וכו' הן להתרחק מהן ולהזהר בהן ואלו הן המכנה שם לחבירו והקורא לחבירו בכינויו והמלכין פני חבירו ברבים והמתכבד בקלון חבירו והמבזה תלמידי חכמים והמבזה רבותיו והמבזה את המועדות והמחלל את הקדשים במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעוה"ב כשמת בלא תשובה אבל אם שב מרשעו ומת והוא בעל תשובה הרי זה מבני העולם הבא שאין לך דבר שעומד בפני התשובה אפילו כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב יש לו חלק לעולם הבא שנאמר שלום שלום לדחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו כל הרשעים והמומרים וכיוצא בהן שחזרו בתשובה בין בגלוי בין במטמוניות מקבלין אותן שנאמר שובו בנים שובבים אע"פ שעדין שובב הוא שהרי בסתר שב ולא בגלוי מקבלין אותו בתשובה:

לע"נ

זאב חיים בן שרה, משה דוד בן סוזנה מלכה, גד גבריאל בן סוזן, סוזנה מלכה
 בת שמחה, דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל.